

Streszczenie rozprawy doktorskiej
Koncepcja *sacrum*
w ponowoczesnej myśli Wisławy Szymborskiej
wobec katolickiej teologii duchowości

Krytycy, literaturoznawcy oraz zwykli czytelnicy pochylający się nad poezją polskiej noblistki, Wisławy Szymborskiej (1923-2012) jednogłośnie orzekli, że twórczość ta pozbawiona jest odniesień do transcendencji. Nieliczne wzmianki o Bogu, życiu wiecznym, duszy, rzeczywistości nadprzyrodzonej dalekie są od chrześcijańskiej wizji i często niepozbawione ironii. Tymczasem u kresu swojego życia, o czym wspomina jej osobisty sekretarz, Michał Rusinek, poetka stwierdziła, że jest osobą religijną - choć w innym niż tradycyjne znaczeniu – i żałuje, że nikt tego w jej utworach nie odkrył. Nikt bowiem nie pokusił się o całościowe opracowanie tematu religijności poetki - odkrycia, jaką religię wyznawała, jak brzmi *credo* owej religii, jaki jest jej etos (moralne zasady), co stanowi jej *sacrum*, jak kształtuje człowieka – swojego wyznawcę. Niniejsza praca jest próbą odpowiedzi na wszystkie postawione wyżej pytania.

Tytuł *Koncepcja sacrum w ponowoczesnej myśli Wisławy Szymborskiej wobec katolickiej teologii duchowości* zawiera z jednej strony cel – odkrycie *sacrum*, które według religioznawców takich jak Rudolf Otto stanowi sedno każdej religii, z drugiej zaś założenie, iż przy realizacji tego zadania pomocna będzie myśl ponowoczesna.

By sprostać zadaniu określonymu w temacie oraz życzeniu poetki, by oprócz się tylko na analizie jej wierszy, poczyniono założenie, że teksty poetyckie będą traktowane jako pewien rodzaj modlitwy, która odzwierciedla wiarę twórcy. Pozwoliło to zastosować metodę, która zawiera się w starożytnej chrześcijańskiej formule, wyrażającej myśl, że „prawo modlitwy

jest prawem wiary”- *lex orandi lex credenti*. Obok tego zastosowano klasyczną metodę analizy tekstu literackiego oraz studium porównawcze wyników badań literackich ze źródłami i opracowaniami z zakresu teologii, filozofii, socjologii i religioznawstwa. Zastosowanie tak złożonej metody pozwoliło na wydobywanie znaczeń nie podanych wprost w utworach Szymborskiej. W efekcie ukazał się spójny obraz, który pozwolił na zaprezentowanie pełnej koncepcji *sacrum*, a ponadto religii wyznawanej przez poetkę. Dodatkowo niektóre z analizowanych wierszy zyskały nowe, nieodkryte dotychczas znaczenie.

Wyniki badań zastały przedstawione w trzech rozdziałach.

Pierwszy stanowi określenie doktryny i etosu religii nazwanej za Benedyktem XVI „religią natury”. Tak rozumiana religia czci swoje bóstwo we wszelkich przejawach życia. W religii tej natura i jej prawa, wspólne dla wszystkich stworzeń, również ludzi, podnoszone są do wymiaru doktrynalnego. Natura uzyskuje tym samym cechy przedmiotu kultu, status bóstwa, którego czczenie zastąpiło tradycyjną religię.

Drugi rozdział przedstawia całościową koncepcję *sacrum*, wpisaną w poezję Szymborskiej, która pozwala precyzyjnie określić religijność poetki, w której odnaleźć można zarówno elementy religii chrześcijańskiej, jak i New Age oraz ekologii głębokiej deifikujących naturę i jej moc. Jest to też religijność wykorzystująca przepowiednie, wróżby i horoskopy charakterystyczne dla ruchu New Age. Odwołuje się zarówno do religii pierwotnych (panteizmu), jak i do myśli marksistowskiej. Z żadną z nich jednak się nie utożsamia. Cechuje ją indywidualizm w przeżywaniu wiary i niechęć do instytucji, utrata zainteresowania eschatologią przy jednoczesnym skupieniu się na życiu doczesnym. Pozbawiona jest transcendencji na rzecz immanencji. Jest to eklektyczna religijność postmodernistyczna.

Trzeci rozdział ukazuje redukcjonistyczną - zgodną z myślą charakterystyczną dla postmodernizmu - wizję człowieka wpisaną w poezję Wisławy Szymborskiej. Wyznawcą religii natury pozbawionego duszy, a co za tym idzie natury ludzkiej, jej wymiaru psychiczno-duchowego. Jest on

zamknięty na Boga i na nadzieję eschatologiczną. Świętości i boskości poszukuje w naturze.

Wraz z ukazaniem koncepcji *sacrum* w poezji Wisławy Szymborskiej określono podstawowe założenia religii natury wywodzącej się z religii postmodernistycznej, a co za tym idzie uzyskano odpowiedź na pytanie o religijność poetki.